

ЗНАНИЕТО ЗА АНТИЧНОСТТА В СОЦИАЛНАТА МРЕЖА: ОПИТИ, ИГРИ, ГРАНИЦИ

Виолета Герджикова
Софийски университет „Св. Климент Охридски“

The paper reviews several pages in Facebook and examines in what way the knowledge of ancient languages and cultures is presented by their creators, and how effective the communication through the social network is in terms of its educational value and of level of participation. Most pages do not present original content, but rather, offer links to other sites; many of them do not manage to maintain a stable group of visitors or to generate meaningful discussions. Successful projects are confined to features typical for the medium: playful experiments and entertainment.

Key words: classical ancient studies, educational web-based projects, social networks, participatory media, Facebook

Присъствието на хуманитарното знание, включително на знанието за античността, в интернет пространството не е новост за никого; относително нови са интерактивните страни на това присъствие, които, както обикновено се твърди, превръщат потребителя в участник и преобразуват комуникацията в мрежата от еднопосочна в двупосочна.

Създателите и медиаторите на хуманитарно знание често участват в екипи, изграждащи амбициозни и изключително полезни сайтове със справочни бази данни, текстови корпуси и т.н., но нередко поддържат и лични страници и блогове. Освен че дава поле за изява на лични интереси и авторски текстове, блогът има две важни предимства – той предоставя възможност за обратна връзка и поместен в съществуваща платформа, позволява лесно обслужване и организиране, както и лесна ориентация за посетителя. Още по-улеснено е действието на потребителите в сайтовете за социално свързване. Същевременно тази леснина означава предзададеност на поведението и поставянето му в определени рамки, предписани от функционалните възможности на средата и от начините на реагиране, които тя стимулира.

Ето защо е логично да се запитаме как и доколко е възможно и полезно споделянето на информация и академично съдържание в социалната мрежа. Трябва ли да гледаме на нея като на вече утвърден медиум, който естествено включва и репродуцира професионални и непрофесионални вглеждания и интерпретации върху определен академичен предмет, или тя е съвременен културен феномен от друг порядък? Създава ли една група по интереси ефективна среда за обмен на идеи и/или за утвърждаване на общностна и личностна идентичност, или комуникацията остава повърхностна, ефимерна и основно на ниво развлечение?

Преди всичко трябва да отчетем, че виртуалното общуване във „Фейсбук“ е организирано така, че да наподобява всекидневното общуване в реални условия, без техните пространствени и отчасти времеви ограничения. Концепцията на платформата предполага (но не налага) участието на истински хора с истински имена, свързани на първо място със своите истински приятели и познати. Освен това тя предразполага към неформален и нейерархичен режим на общуване, размяна на реплики и намеса в разговор, започнат от други. В отворените групи преодоляването на всякакви граници и разстояния е търсено и ценено, но същевременно изключващо сериозна координация и субординация. В сайтовете за социална комуникация хората са представени не като общност, а като мрежа и включването и изключването във всеки един момент прави посоката и обхвата на обмен непредсказуеми. Онова, което се сочи като огромно предимство на т.нар. Web 2.0, размиването на границите между създател и реципиент на информация, между статични и динамични текстове, прави средата не само демократична, но и слабо структурирана.

И така, поначало уеббазираната социална мрежа генерира очаквания за лично изразяване и интерактивност, липса на институционална намеса, а това означава динамична и неформална комуникация. Днес обаче все повече институции, включително образователни, имат своя страница във „Фейсбук“, чрез която се стремят да информират и приобщават студентите, рекрутирани като *приятели*. Те от своя страна обикновено не оказват съпротива, водени от чувство за институционална и биографична принадлежност, а вероятно и от „Фейсбук“ нагон за включване и сприятеляване; понякога сами създават свои страници и споделят и дискутират относно съвместния си живот. Такива страници често са затворени за външни посетители.

Друг тип страници и групи са създадени от отделни преподаватели, студенти или въобще лица, близко съпричастни на дадена об-

ласт, в нашия слуай на античността, или пък от реални общности и сдружения, които чрез мрежата се разширяват и виртуално или най-малкото увеличават своята публична видимост. При цялото потенциално разнообразие на страниците и групите във „Фейсбук“, тук причисляваме онези, които са относително ясно профилирани и кохерентни като съдържание, което предполага активна роля на създателите и администраторите. Ще ограничим наблюденията си върху отделни примери, които не позволяват категорични изводи, но насочват към определени тенденции: по-високата степен на организираност не означава непременно подчертано лично присъствие и оригинално съдържание, нито широкият достъп успява да се канализира в изграждането на устойчиви общности за ефективна комуникация. Общодостъпните страници създават впечатление за скромност, ако не анонимност на авторите, и за пасивност или спорадична поява на посетителите.

Въпреки политиката на широко отворени врати или може би тъкмо заради нея, в повечето случаи не се наблюдава високо ниво на участие. Дори страница като *Ancient Epic* например, с ясно дефинирана тематика и с малко ядро от участници, има твърде кратък живот. Страницата *Ancient Rome* се самоопределя като образователна и отворена за всички. Мисията ѝ е да развива познанието за историята на Рим. Страницата се поддържа редовно от автора, много рядко се появяват реакции и коментари. Публикуват се главно връзки към сайтове с текстове и изображения, оригиналното съдържание е минимално. Очевидно целта не е нито да се инициират дискусии, нито да се споделят идеи, а да се пренасочва към източници на информация. Страницата *Ancient History*, чийто създател е споделил само име и място, но нищо повече за себе си, е привлякла множество участници, но относително малко публикации и почти никакви дискусии. Повечето постинги отново представляват връзки към други сайтове. Страницата *Latinum* първоначално изглежда по-успешна като проект, насочен изцяло към популяризиране на безплатен образователен сайт за обучение по латински. В нея има коментари и въпроси на потребители, съответно отговори, съобщения и връзки от авторите. Въпреки че страницата е целенасочена като проблематика и таргет група, тя не предизвиква широк отклик и понастоящем не се поддържа.

В българското „Фейсбук“ пространство съществува страницата *Latinistae Furiosi (Шантавите латинисти)*. Както показва наименованието, а също и описанието (pure fun!) и тонът на публикациите, тя има подчертано развлекателен характер. Създадена е през ноември

2009 г. и оттогава в нея са публикувани около 100 постинга, или приблизително по четири на месец, всичките от създателя ѝ, учител по латински език. Активността на посетителите остава сравнително ниска – има малко коментари и повече „харесвания“. От тези 100 постинга повече от половината представляват споделяне на връзки към други сайтове със съдържание, свързано с латинския език; една част са латински сентенции, друга част – ученически „бисери“ и други смешки; има и публикации на изображения в албуми, отново свързани с латинския език и римската цивилизация. Съдържанието е относително разнообразно и има развлекателен характер (освен „бисерите“ има например албум „*Rim se смее*“), стилът на изразяване е свободен и неформален. Коментиращите са колеги и бивши ученици на автора. Като цяло този проект не изглежда особено успешен от гледна точка на интерактивност, но е редовно поддържан, очевидно с ентузиазъм, изобретателност и чувство за хумор.

Най-сетне има страници и групи, инициирани от ученици, студенти, любители, необвързани с институционално мотивирана роля или мисия, без определен профил и целеви групи. Тяхното развитие създава впечатление за пълна свобода и дори хаотичност, не толкова заради всеобщата им достъпност и разнородни участници, колкото заради липсата на същинско съдържание. Нека разгледаме само два примера. Една донякъде успешна от гледна точка на посещаемост група е *Latin (Language)*. Със своите над 3000 харесвания страницата изглежда сравнително популярна. Ако проследим хронологията на постингите, ще се окаже, че активността не е голяма – 7–8 публикации на месец, от различни потребители. Някои публикуват връзки, някои заявяват „Здравейте, обичам/искам да уча латински“, повечето просто изписват известни сентенции (често погрешно), а някои търсят помощ за превод на домашните си. Диалози почти не се водят. Самоличността, мотивите и ролята на създателя на групата остават неясни. По-голям успех има твърде подобната страница *Latin*, която също не посочва автор и мисия. Събрала е 21 000 харесвания и множество постинги, които не се отличават съществено от тези в първата посочена страница. Повечето от тях остават без отклик. Въпреки многото регистрирани реакции на съпричастност към темата вероятността за оказване на помощ с домашните е нищожна.

Оригинален, нестандартен и засега успешен в много отношения проект е българската страница *Iniit equus in flumen* или *Ойде коньо у реката*. Тя е създадена през юни 2011 г. за споделяне на собствени преводи от български на латински на поговорки, популярни цитати и

разговорни фрази¹. Към март 2012 г. групата включва над 120 души, от които с постоянство и активност се открояват около десет. Сред тях има „любители“ (предимно възпитаници на класическата гимназия, които не се занимават професионално с латинистика, но проявяват завидно остроумие), неколцина студенти и докторанти, учители, университетски преподаватели. Както е типично за „Фейсбук“, аглутинативното разрастване на групата означава, че мнозина от участниците са лични познати, но в нито един момент всички. Оттук следва и спорадичното случване на спонтанна комуникация между много различни хора, чиито пътища не се пресичат извън виртуалното пространство². Освен забавните си преводи участниците публикуват понякога връзки, снимки на артефакти, съобщения за събития и новоизлезли книги. Постингите нерядко пораждат отклик и дискусии, корекции, алтернативни предложения за превод. В този смисъл страницата е успешна като поле за неформална, но центрирана и засега устойчива и продуктивна комуникация. Разбира се, нейната продуктивност и комуникативност остава в сферата на параакадемичното и развлекателното.

Очевидно сред посочените примери няма да открием такъв, който успешно да изпълнява дори скромна културна роля било като образователен инструмент, било като средство за обмен на идеи, било като среда за заявяване и затвърждаване на идентичности. Една част от страниците успешно се справят с ролята на информационен ретранслатор, но не и на активатор на комуникация; най-неформалните и слабо администрирани страници са по-масово посещавани, но и те рядко могат да се похвалят с дълъг живот, още по-малко със същински дискуссионен потенциал. Една от границите пред социалната мрежа като медиатор на знания и катализатор на дебат е нейното на пръв поглед най-голямо предимство – разнородната аудитория и свободата на участие и изразяване. Още по-видима е заплахата от саморазпадане – „Фейсбук“ общностите из-

¹ Например: *Pecunia non est, gerite!* (Нèма пàри, действайте!); *Aviae tuae prunus spinosa!* (Бабината ти трънкина!); *Trans panicum.* (През просото.) *Ni cucurriunt.* (Тия са изкукуригали.); *Cur non sum ac ego poeta, poeta ut Scripturculus?* (Защо не съм и аз поет, поет като Пишурката?); *Unum est velle, alterum – posse, tertium et quartum – facere.* (Едно е да искаш, друго – да можеш, трето и четвърто е да го направиш.); *Videbis edantne equi fabam.* (Ще видиш ти кон боб яде ли.); *Togam Dei se cepisse existimat.* (Мисли си, че е хванал Господ за шлифера.); *Faber abest.* (Няма го майстора.); *Simul Quintus cum viris.* (Барабар Петко с мъжете.) и пр.

² Отделен въпрос, който би могъл да бъде предмет на специализирано социологическо проучване, е дали тези обстоятелства не произвеждат при мнозина и обратния ефект – непостоянство и въздържане от контакт с непознати.

чезват със замлъкването на потребителите, чието внимание трудно се задържа без твърдо ядро или постоянен администратор.

Прави впечатление също, че специалисти и преподаватели засега не са активни потребители на „Фейсбук“ в качеството си именно на професионалисти. Нека направим уговорката, че можем само да предполагаме за съществуването на затворени и невидими за невключени потребители групи, в които би могъл да се осъществява по-задълбочен академичен обмен. Според видимото съдържание на мрежата обаче основната причина преподавателите да създават среда за контакт със студенти и ученици в интернет е желанието да поддържат интереса им, да се доближат до техния извънституционален начин на общуване и изразяване, не толкова да ги поучават. Активирането на реакции, дори бързи и повърхностни, е знак за съпричастност и споделен интерес. От друга страна, публикуването на академично съдържание в такава платформа е трудно, а и несъответстващо на нейния основно социален и развлекателен характер. Това, което лесно се постига и което е напълно в синхрон с начина ѝ на функциониране, е споделянето на връзки към сайтове, клипове, новини, събития, които определено биха разширили хоризонта на потребителите и биха събудили интерес, включително към сериозни академични теми. Именно тук платформите за социална комуникация се оказват подходящият медиум за популяризиране на съдържание, публикувано другаде, тъй като те често се използват именно така по всякакви други поводи.

Все пак остават сериозни съмнения относно потенциалната полезност на този тип комуникация дори при по-скромно поставени цели. Информацията бързо и лесно стига до много хора, но този процес е почти непроследим, въпреки че стереотипът на поведение във „Фейсбук“ подтиква към реакция, била тя и просто „харесване“. Освен това в социалната мрежа се проектира стилът на реагиране в неформален режим на общуване, който предполага преди всичко кратки, шеговити, ексцентрични реплики, които биха могли да профанират усилието за съвместно поддържане на интереса към дадена област. Преподавателят или въобще инициаторът на група или страница не може да не се съобразява с характера на средата и съответно той представя предмета като нещо „симпатично“, атрактивно и достъпно: логиката на подобно общуване предпоставя стратегията „всичко може да бъде забавление“. Тази стратегия има, от гледна точка на нейните образователни и културни цели и таргет групи, позитивни и негативни страни. Може да се очаква, че някои университетски преподаватели биха прегърнали всяка възможност за по-интензивна комуникация,

креативност и иновативност, но на практика мнозина са скептични към подобни сайтове далеч не само от консерватизъм. Показателен е коментарът на професора по модерни езици и литератури в колежа „Бруклин“ Фабио Джирели-Карази (Хауъл 2010: 3): „Никога не съм използвал „Фейсбук“, по различни причини, първата от които е, че го намирам объркващ и лошо организиран. Освен това, ако не внимавате, трудно ще разберете по интуиция кое ще се окаже публично (дори в среда с ограничен достъп) и кое ще се вижда от цялата група участници. Ако не се използва само за задачи, ясно определени като всеобщо достъпни, може да създаде проблеми. Също така, но това е чисто лична реакция, според мен развлекателната цел на медията би поставила академичното съдържание в контекст, който не съответства на личните ми цели в моите курсове“.

Действително, както стана явно, дори един сполучлив „Фейсбук“ проект, обединяващ и мотивиращ участници с различен статус и ниво на компетентност, остава в сферата на играта, експеримента, карнавалното преобръщане на обичайните начини на контактуване с античното наследство и класическите езици. Следователно, поне засега, имаме основание да се съмняваме в потенциала на социалните мрежи да служат като ефективен медиум за споделяне на знания и активизиране на академичен обмен – поне в рамките на отворените групи.

На първо място – социалната мрежа като безплатна и стандартизирана интернет среда поставя известни граници на обема и вида съдържание, което може да се помества. Като интерактивна среда тя поставя граници и на структурирането на съдържанието, което винаги остава фрагментирано в отделни постинги. И не на последно място като среда на непрекъснато протичащ контакт тя поставя граници на проследяването и включването, тъй като комуникационният процес заличава отделния комуникационен акт и потокът от информация заличава отделния информационен сегмент. Въпреки че участниците се изразяват писмено, на практика написаното скоро става невидимо, т.е. не възниква запис като обект, който трансформира протичащата във времето реч в пространствено фиксиран текст. Разбира се, комуникационният поток е архивиран и откриваем, но не и присъстващ в ползването на потребителя³. Парадоксално е, че писаното слово като

³ За коректност и точност нека споменем, че „Фейсбук“ се развива и допуска и допълнителни възможности за съхраняване и организиране на информация: именно посочените обстоятелства са подтикнали един от активните участници в групата *Iniit equus in flumen* да събере основното съдържание към даден момент (без странични съобщения и коментари) в отделно оформен документ, озаглавен

че ли се трансформира обратно от пространствен във времеви и временен феномен, доколкото интерактивната среда следва модела на устното общуване. Освен ако не бъде положено допълнително усилие за създаване на архив в друг формат, огромното предимство на писания текст – възможността за асинхронен достъп до информация – остава нереализирано.

ЛИТЕРАТУРА

Хауъл 2010: Howell, R. Many Professors Shun Facebook, But One Gains National Attention as a Pioneer. // *Faculty Newsletter*, Brooklyn College, 14, 2010, № 1, 1–5.

<http://www.brooklyn.cuny.edu/pub/pdf/fnewsletter_Fall2010.pdf>.

Ancient History: <http://www.facebook.com/pages/Ancient-History/-351877801512157>

Ancient Rome: <http://www.facebook.com/Divine.Rome?sk=wall>

Iniit equus in flumen: <http://www.facebook.com/groups/216374288403395/>

Latin: <http://www.facebook.com/pages/Latin/44025694067?sk=wall>

Latin(Language):

<http://www.facebook.com/pages/Latin-Language/68982861992?sk=wall>

Latinistae Furiosi:

<http://www.facebook.com/pages/Latinista%D0%B5-Furiosi/172924659906>

Latinum: <http://www.facebook.com/groups/15175147827/>

„Какво имаме дотук. Поговорки, изрази, стихове, вицове, песни и други неща на латински и старогръцки“.